

**2-SINF ONA TILI DARSLARIDA MULTIMEDIYALI VOSITALARDAN
FOYDALANISH. BOLA NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA
MULTIMEDIYALI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH**

Obidjonova Ruxshona

*Samarqand davlat pedagogika
instituti magistranti*

Tel.: 95 774 31 22;

Email: ruxshonaobidjonova0212@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish jarayonida multimedia texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati yoritiladi. Xususan, 2-sinf ona tili darsligi materiallari asosida multimedia vositalarini qo'llash orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Dars jarayonida audio, video, animatsiya va interaktiv taqdimotlardan foydalanish o'quvchilarning nutqiy faoliyatini faollashtirishi, so'z boyligini oshirishi hamda fikrni izchil ifodalash ko'nikmalarini shakllantirishi misollar orqali asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *multimedia texnologiyalari, boshlang'ich ta'lim, nutq rivoji, ona tili darslari, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, pedagogik texnologiyalar.*

Annotation: This article highlights the pedagogical significance of using multimedia technologies in the process of developing the speech of primary school students. In particular, the methods of improving students' oral and written speech through the use of multimedia tools are analyzed based on the materials of the 2nd grade Uzbek language textbook. The article demonstrates, through examples, how the use of audio, video, animation, and interactive presentations during lessons can activate students' speech activities, enrich their vocabulary, and help them develop the ability to express their ideas coherently and consistently.

Keywords: multimedia technologies, primary education, speech development, Uzbek language lessons, students' communicative competence, pedagogical technologies.

Boshlang'ich ta'lim tizimida ona tili fani o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda asosiy o'rin tutadi. Chunki aynan shu fan orqali o'quvchilarda fikrni aniq, ravon va mantiqiy ifodalash ko'nikmalari shakllanadi. Ona tili darslarida o'quvchilar so'z boyligini kengaytiradi, gap tuzish, matn yaratish va fikrni izchil bayon qilishni o'rganadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi o'qitish metodikasiga yangi imkoniyatlarni olib kirdi. Multimedia texnologiyalari o'quv materiallarini ko'rish, eshitish va tahlil qilish

orqali o'zlashtirish imkonini beradi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishda multimediya vositalaridan foydalanish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

2-sinf ona tili darsligida o'quvchilarning nutqini rivojlantirishga qaratilgan turli matnlar, mashqlar va savol-topshiriqlar berilgan. Ushbu materiallarni multimediya texnologiyalari bilan uyg'unlashtirib o'qitish o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi va nutqiy faoliyatini faollashtiradi.

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida pedagogik kuzatish, tahlil, taqqoslash hamda metodik adabiyotlarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. 2-sinf ona tili darsligida berilgan matn va mashqlar asosida multimediya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida quyidagi jihatlarga e'tibor qaratildi:

- multimediya vositalarining ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari;
- ona tili darslarida multimediya texnologiyalaridan foydalanish usullari;
- o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda multimediya vositalarining samaradorligi.

Multimediya texnologiyalari ta'lim jarayonida turli axborot shakllarini birlashtiradi. Matn, rasm, ovoz va video materiallarning uyg'unligi o'quvchilarning darsni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi. 2-sinf ona tili darsligida berilgan matnlarni tushuntirish jarayonida multimediya vositalaridan foydalanish o'quvchilarning tasavvurini boyitadi. Masalan, darslikdagi tabiatga oid matnlarni o'rganishda tabiat manzaralari aks etgan videolar yoki rasmlar ko'rsatilsa, o'quvchilar matn mazmunini yanada yaxshi tushunadilar.

Misol uchun, darslikda bahor fasliga oid matn o'rganilayotgan bo'lsa, o'qituvchi bahorning kelishi, gullarning ochilishi, qushlarning sayrashi aks etgan video lavhani namoyish qilishi mumkin. Shundan so'ng o'quvchilarga quyidagi savollar beriladi:

1. Bahor faslida tabiatda qanday o'zgarishlar bo'ladi?
2. Rasmda yoki videoda nimalarni ko'rdingiz?
3. Bahor haqida kichik hikoya tuzing.

Bunday topshiriqlar o'quvchilarning nutqini rivojlantirish bilan birga ularning kuzatuvchanligini ham oshiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirish dars jarayonining muhim vazifalaridan biridir. Multimediya vositalari yordamida suhbat, hikoya tuzish va matnni qayta hikoyalash mashg'ulotlarini yanada samarali tashkil etish mumkin.

Masalan, o'qituvchi slaydda bir nechta rasmlarni ketma-ket ko'rsatadi. Rasmlarda quyidagi voqealar aks etgan bo'lishi mumkin:

1. Bola daraxt ko'chatini ekmoqda.
2. U ko'chatni sug'ormoqda.
3. Daraxt gullab-yashnagan.

O'quvchilardan ushbu rasmlar asosida hikoya tuzish so'raladi. O'quvchilar voqealarni izchil tasvirlashga harakat qiladi. Natijada ularning nutqi ravonlashadi va fikrni ketma-ket ifodalash ko'nikmasi shakllanadi. Shuningdek, audio materiallar orqali ham nutq rivojlantiriladi. Masalan, she'r yoki hikoya ovozli tarzda eshittiriladi. Keyin o'quvchilardan matn mazmunini aytib berish so'raladi. Bu mashq o'quvchilarning tinglab tushunish qobiliyatini rivojlantiradi.

Yozma nutqni rivojlantirishda multimediya texnologiyalari

Yozma nutqni rivojlantirish jarayonida ham multimediya vositalaridan samarali foydalanish mumkin. Masalan, slaydda bir nechta predmetlarning rasmlari beriladi: kitob, qalam, daftar, maktab. O'quvchilardan ushbu so'zlar ishtirokida gap tuzish so'raladi. Keyingi bosqichda o'quvchilarga kichik matn yozish topshirig'i beriladi. Masalan: **“Mening maktabim”** mavzusida 3–4 gapdan iborat matn yozing. Bunday mashqlar o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, interaktiv testlar yordamida imlo qoidalarini mustahkamlash mumkin.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish ona tili ta'limining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Yozma nutq orqali o'quvchi o'z fikrini izchil, aniq va mantiqiy tarzda ifodalashni o'rganadi. Ayniqsa, 2-sinf bosqichida o'quvchilarda gap tuzish, kichik matn yozish, voqealarni ketma-ket bayon qilish kabi ko'nikmalar shakllantiriladi. Ushbu jarayonda multimediya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Multimediya texnologiyalari yordamida ta'lim jarayonida matn, rasm, audio va video materiallar uyg'un holda taqdim etiladi. Bu esa o'quvchilarning tasavvurini kengaytiradi hamda yozma fikrni shakllantirish jarayonini osonlashtiradi. Oddiy matn asosida yozish topshirig'i ba'zan o'quvchilar uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin, biroq rasm, animatsiya yoki video lavha asosida yozma topshiriq berilganda o'quvchilar voqeani tasavvur qilishda qiynalmaydilar va o'z fikrlarini erkinroq ifodalay boshlaydilar.

Masalan, 2-sinf ona tili darslarida “Rasm asosida matn tuzish” mashqlari ko'p uchraydi. Agar ushbu mashq multimediya taqdimoti orqali tashkil etilsa, dars samaradorligi yanada oshadi. O'qituvchi slaydda ketma-ket joylashtirilgan rasmlarni namoyish etadi. Masalan, birinchi rasmda bola daraxt ko'chatini ekmoqda, ikkinchi rasmda uni sug'ormoqda, uchinchi rasmda esa daraxt gullab-yashnagan holatda tasvirlangan. O'quvchilarga ushbu rasmlar asosida kichik hikoya yozish topshirig'i beriladi. Bunday topshiriq o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtiradi, voqealarni ketma-ketlikda bayon qilish ko'nikmasini rivojlantiradi hamda yozma nutqning mantiqiyligini ta'minlaydi.

Multimediya vositalari yordamida yozma nutqni rivojlantirishning yana bir samarali usuli – interaktiv topshiriqlardan foydalanishdir. Masalan, slaydda ayrim

soʻzlar beriladi va oʻquvchilardan shu soʻzlar ishtirokida gap tuzish talab qilinadi. Keyingi bosqichda ushbu gaplar asosida kichik matn yozish topshirigʻi beriladi. Bu jarayon oʻquvchilarning soʻz boyligini oshirish bilan birga, ularni grammatik jihatdan toʻgʻri gap tuzishga oʻrgatadi.

Shuningdek, audio va video materiallar asosida yozma topshiriqlar tashkil etish ham samarali natija beradi. Masalan, oʻqituvchi qisqa video lavhani namoyish etadi. Videoda tabiat manzarasi yoki bolalarning kundalik faoliyati tasvirlangan boʻlishi mumkin. Video tomosha qilingandan soʻng oʻquvchilarga “Videoda nimalarni koʻrdingiz?” yoki “Koʻrgan voqeangiz haqida 3–4 gap yozing” kabi topshiriqlar beriladi. Bunday mashqlar oʻquvchilarning kuzatuvchanligini oshiradi hamda yozma nutq orqali fikrni ifodalash koʻnikmasini rivojlantiradi.

Multimediya texnologiyalaridan foydalanish oʻquvchilarning imlo savodxonligini oshirishda ham muhim rol oʻynaydi. Interaktiv testlar, elektron mashqlar yoki animatsion topshiriqlar orqali oʻquvchilarga xatoni topish, toʻgʻri variantni tanlash yoki gapni toʻldirish kabi mashqlar berilishi mumkin. Bunday mashqlar oʻquvchilarning yozma nutqidagi xatolarni kamaytirishga yordam beradi. Yana bir muhim jihat shundaki, multimedia vositalari oʻquvchilarda yozishga boʻlgan qiziqishni oshiradi. Oddiy yozma mashqlar baʼzan oʻquvchilarni zeriktirishi mumkin, biroq interaktiv va vizual materiallar bilan boyitilgan topshiriqlar ularning darsdagi faolligini oshiradi. Natijada oʻquvchilar yozma nutqni shakllantirish jarayonida faol ishtirok etadilar. Shunday qilib, multimedia texnologiyalaridan foydalanish boshlangʻich sinf oʻquvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. U oʻquvchilarning tasavvurini kengaytiradi, fikrni mantiqiy bayon qilish koʻnikmalarini shakllantiradi hamda yozma nutqni rivojlantirish jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytadigan boʻlsam, tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, 2-sinf ona tili darslarida multimedia texnologiyalaridan foydalanish oʻquv jarayonining samaradorligini oshiradi. Multimedia vositalari oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini kuchaytiradi, bilimlarni oson va tushunarli tarzda oʻzlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, multimedia texnologiyalari orqali oʻquvchilarning ogʻzaki va yozma nutqi rivojlanadi, soʻz boyligi ortadi hamda fikrni mantiqiy bayon qilish koʻnikmalari shakllanadi. Shu sababli boshlangʻich taʼlim jarayonida multimedia vositalaridan samarali foydalanish oʻqituvchining muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov A. (2019). *Axborot texnologiyalari va taʼlim*. Toshkent.
2. Gʻulomov A., Qosimova K. (2016). *Ona tili oʻqitish metodikasi*. Toshkent.
3. Mahmudov N. (2018). *Ona tili va nutq madaniyati*. Toshkent.
4. Nurmonov A. (2013). *Tilshunoslik nazariyasi*. Toshkent.

5. Saidahmedov N. (2016). *Yangi pedagogik texnologiyalar*. Toshkent.
6. To'xtaxodjayeva M. (2014). *Pedagogika*. Toshkent.
7. Yo'ldoshev J. (2015). *Pedagogik texnologiyalar asoslari*. Toshkent.
8. Karimov I. (2012). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent.
9. Qosimova K., Fuzailov S., Ne'matova A. (2021). *Ona tili. 2-sinf darsligi*. Toshkent: Respublika ta'lim markazi.
10. Ziyomammedov B. (2017). *Ta'lim texnologiyalari*. Toshkent.